

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld .....

Binnen de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken bestond bij drie fracties de behoefte de minister van Buitenlandse Zaken enkele vragen en opmerkingen voor te leggen inzake het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 24 juni 2013 (21501-02, nr. 1274) en de geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken van 22 juli 2013 (2013Z14994).

De minister heeft op de vragen en opmerkingen geantwoord bij brief van .... 2013. De vragen en opmerkingen van de fracties en de antwoorden van de minister zijn hieronder afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Eijsink

De griffier van de commissie,
Van Toor

Algemeen

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 24 juni 2013 en de geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken van 22 juli 2013. De leden hebben hierbij nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de PvdA-fractie danken de minister voor de geannoteerde agenda en de terugkoppeling op de laatste Raad Buitenlandse Zaken. Zij hebben een aantal vragen en opmerkingen.

Zuiderburen

De leden van de VVD-fractie zijn nog altijd bezorgd over het geweld in Syrië. Kan de minister de Kamer informeren over de actuele stand van zaken? Rukt Assad, zoals in verschillende berichten in de media beschreven, op en in welke mate is zijn leger aan de winnende hand?

Antwoord van het kabinet:

De berichten over de recente opmars van de troepen van Assad en de herovering van de plaats Qusair zijn mij bekend. Dat Hezbollah zou hebben bijgedragen aan de verovering van Qusair is een zorgelijke ontwikkeling. Inmiddels is een offensief om de strategische stad Homs gaande en wordt er stevig gevochten in buitenwijken van Damascus. Het is niet zo dat op basis van deze berichten kan worden geconcludeerd dat Assad aan de winnende hand is.

Heeft de minister nog vertrouwen in een vredesproces en Genève-II?

Antwoord van het kabinet:

Het kabinet heeft steeds aangegeven dat alleen een politieke oplossing een einde kan maken aan het conflict in Syrië. De ontwikkelingen op de grond in Syrië bemoeilijken de start van een politiek proces. Het organiseren van een geloofwaardige conferentie vereist intensief diplomatiek vooroverleg. De VS en de VN spannen zich samen met Rusland in om dit proces mogelijk te maken. Deze pogingen hebben de steun van Nederland en de EU. Over de definitieve bereidheid van zowel regime als oppositiegroepen om deel te nemen aan de conferentie wil het kabinet niet speculeren. Duidelijk is dat voor alle partijen in het conflict veel op het spel staat. Om kans van

slagen te hebben is het noodzakelijk dat beide zijden met voldoende steun van hun respectieve achterbannen deelnemen.

Is een staakt-het-vuren in het kader van de Ramadan nog mogelijk?

Antwoord van het kabinet:

De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties Ban Ki-moon heeft opgeroepen tot een staakt-het-vuren in het kader van de Ramadan. Het kabinet steunt deze oproep, maar acht het niet waarschijnlijk dat er gehoor aan zal worden gegeven. Het regime reageerde bij monde van zijn VN-ambassadeur reeds afhoudend op de oproep. Bovendien hebben de omstandigheden van het conflict en de dynamiek tussen de strijdende partijen eraan bijgedragen dat eerdere pogingen tot het bereiken van wapenstilstanden mislukten.

Kan de minister verder aangeven of er nieuwe – eventueel sterkere – bewijzen zijn met betrekking tot het gebruik van chemische wapens?

Antwoord van het kabinet:

Het kabinet maakt zich ernstig zorgen naar aanleiding van de berichtgeving over de inzet van chemische wapens in Syrië. Er zijn steeds meer aanwijzingen dat meerdere aanvallen met chemische wapens zijn uitgevoerd. Het is bijzonder gecompliceerd te bewijzen hoe en door welke partij deze wapens zouden zijn ingezet. Het feit dat de VN nog steeds geen toegang krijgt tot Syrië voor zijn onderzoek maakt het niet eenvoudiger om de berichten over vermeend gebruik van chemische wapens te verifiëren. Het kabinet betreurt dit ten zeerste.

De leden van de SP-fractie blijven zeer verontrust over de ontwikkelingen in Syrië en delen de sombere, maar realistische opvatting van de minister dat de huidige situatie weinig hoop geeft op een spoedig einde aan de gevechten. Dat neemt echter niet weg dat alle inspanningen hierop – het beëindigen van de gevechten – gericht moeten zijn. Het is daarom goed dat het kabinet zowel de Syrische oppositie als de Syrische regering oproept om deel te nemen aan het ‘Genève II’ proces. Een politieke oplossing is immers de enige uitweg uit dit conflict. De inspanningen van de VS, Rusland en de VN om tot politieke onderhandelingen te komen, moeten daarom actief ondersteund blijven worden. De leden van de SP-fractie maken zich daarom grote zorgen over de aanhoudende berichten dat oppositiegroepen niet zouden willen deelnemen aan de politieke onderhandelingen. Deelt de minister deze zorgen? Welk beeld heeft de minister van de bereidheid aan de kant van de oppositiegroepen en van het Syrische regime tot deelname aan de onderhandelingen? Welke voorwaarden worden door oppositiegroepen gesteld voor deelname aan de politieke onderhandelingen?

Antwoord van het kabinet:

Zie het antwoord op vragen van de leden van de VVD-fractie over het vredesproces en Genève-II.

De leden van de SP-fractie delen de zorgen van de minister over de berichtgeving over mogelijk kleinschalig gebruik van chemische wapens in Syrië, maar vragen zich af welke concrete bewijzen hij hierover zelf onder ogen heeft gezien? Wat is zijn beeld van het gebruik van chemische wapens in Syrië? Hoe beoordeelt de minister de Russische uitlatingen dat de oppositie chemische wapens zou hebben ingezet?

Antwoord van het kabinet:

Zie het antwoord op vragen van leden van de VVD-fractie over het gebruik van chemische wapens.

Met betrekking tot de nadere rapportage van de Hoge Vertegenwoordiger van de Europese Unie, mevrouw Ashton, over de ontwikkelingen gerelateerd aan de voorbereidingen van de Genève-II-conferentie, vragen de leden van de SP-fractie of de minister bekend is met recente berichten dat

Westerse wapens reeds in verkeerde handen vallen. Dat Westerse wapens in handen van islamitische rebellen vallen, was al eerder gedocumenteerd, maar recent is er ook op gewezen dat deze terecht komen in handen van aan Assad gelieerde militias. Hoe kijkt de minister tegen deze berichten aan? Is de minister het met de leden van de SP-fractie eens dat het in de Syrische praktijk onmogelijk is wapens uit verkeerde handen te houden?

Antwoord van het kabinet:

Zoals meermaals met uw Kamer besproken, is het kabinet geen voorstander van het leveren van wapens, onder andere vanwege het risico op proliferatie en het risico dat dergelijke acties het bereiken van een oplossing alleen maar zullen bemoeilijken. Als er iets is waar in Syrië geen gebrek aan is, dan zijn het wapens.

De Raad Buitenlandse Zaken besloot op 27 mei jl. tot verlenging van de sancties tegen Syrië, met uitzondering van het wapenembargo. De lidstaten spraken over de mogelijke export van militair materieel naar Syrië af dat het leveren van militair materieel alleen ten gunste mag komen van de Syrian National Coalition for Opposition and Revolutionary Forces en bedoeld moet zijn voor de bescherming van burgers. Lidstaten die militaire uitrusting leveren, moeten tegelijkertijd beschikken over adequate waarborgen om misbruik tegen te gaan, met name in de vorm van informatie over het eindgebruik en de eindbestemming van te leveren goederen. Verzoeken om exportvergunningen zullen van geval tot geval moeten worden beoordeeld, met inachtneming van de criteria van het wapenexportbeleid dat op EU-niveau is overeengekomen (Gemeenschappelijke Positie 944/2008). Eerder heeft het kabinet uw Kamer toegezegd bij EU-landen die wapenleveranties overwegen aan te dringen op transparantie.

Met betrekking tot Syrië hebben de leden van de SP-fractie ten slotte een vraag over de oliesancties. De Raad heeft eerder in april dit jaar besloten om het sanctieregime tegen Syrië zodanig aan te passen, dat de economische maatregelen ten aanzien van de olie- en energiesector niet langer op de gematigde oppositie van toepassing zijn. Sindsdien zijn er echter allerlei berichten naar buiten gekomen die erop wijzen dat door dit EU-besluit oppositiegroepen onderling slaags zijn geraakt over de toegang tot de olierijkdommen en dat met name het aan al-Qaida gelieerde al-Nusra controle heeft over de oliebronnen. Hoe beoordeelt de minister in dit licht het EU-besluit om de sancties op te heffen?

Antwoord van het kabinet:

De Raad Buitenlandse Zaken besloot op 22 april jl. om het sanctieregime tegen Syrië zodanig aan te passen dat de economische maatregelen ten aanzien van de olie- en energiesector niet langer op de gematigde oppositie van toepassing zijn. De uitzonderingen zijn door de Raad in mei jl. verder aangepast, zodat ook de sancties in de financiële sector niet langer van toepassing zijn voor de Coalitie. Deze uitzonderingen op het sanctiebeleid gelden nadrukkelijk niet voor extremistische groepen zoals Jabhat al-Nusra. Het kabinet ziet geen direct verband tussen deze EU-besluiten en de door de leden van de SP-fractie genoemde strijd om oliebronnen in Syrië.

De maatregelen zijn uitgewerkt in een verordening die op 15 juli jl. van kracht is geworden. Daarin is vastgelegd dat de competente autoriteiten in de lidstaten goedkeuring kunnen verlenen aan transacties van bedrijven uit de EU, als deze ten goede komen aan de bevolking of bijdragen aan humanitaire assistentie of wederopbouw. Hierbij is vastgelegd dat de nationale autoriteiten in de lidstaten voorafgaand aan de eventuele afgifte van een vergunning consulteren met de Syrische Oppositie Coalitie (SOC) over mogelijke transacties. Het kabinet steunt de aanpassing van het sanctiebeleid ten gunste van de SOC. Dit zal de mogelijkheden van de oppositie vergroten om basisvoorzieningen te leveren in de door hen bestuurde gebieden. Dat is noodzakelijk om de gematigde oppositie een geloofwaardig tegenwicht te kunnen laten bieden aan extremistische groeperingen.

Egypte

De leden van de VVD-fractie beschouwen de recente omwenteling in Egypte, gezien de druk en protesten door een groot deel van de Egyptische bevolking, niet als een verrassing. Het leger van Egypte heeft in de geschiedenis immers vaker een rol op zich genomen als stabiliserende factor. Het was duidelijk dat president Morsi niet heeft kunnen of willen voldoen aan de eisen van de demonstranten. Vooral de Kopten en seculieren voelden zich hierdoor niet meer vertegenwoordigd door hun president. Een omwenteling werd hiermee onvermijdelijk. Het is nu zaak dat Egypte zo snel mogelijk een brede coalitie krijgt, waarin zoveel mogelijk mensen zich vertegenwoordigd voelen. Naast de Moslimbroeders zijn dat ook de seculieren en de Kopten. Het is van belang dat Egypte zo snel mogelijk weer een civiele regering met een breed draagvlak heeft, gebaseerd op democratische verkiezingen. De Nederlandse en Europese inspanningen dienen daarop gericht te zijn. Deelt de minister deze mening, zo vragen deze leden.

Antwoord van het kabinet:

Het kabinet deelt de visie van de leden van de VVD-fractie dat Egypte zo snel mogelijk opnieuw de weg naar een democratisch gekozen civiel bestuur moet vinden. Ook de EU deelt deze visie. Hoge Vertegenwoordiger Ashton heeft in een verklaring namens alle lidstaten op 14 juli jl. haar diepe zorg over de recente ontwikkelingen in Egypte uitgesproken. Het is van het grootste belang dat Egypte zo snel mogelijk democratische verkiezingen houdt. De EU heeft opgeroepen tot een brede dialoog en nationale verzoening, waarbij alle partijen betrokken worden en heeft er op aangedrongen dat de beginselen van de rechtsstaat worden gerespecteerd. EU Hoge Vertegenwoordiger Ashton heeft tijdens haar bezoek aan Egypte op 17 juli jl. het EU-standpunt over de noodzaak van een inclusief politiek proces kracht bijgezet.

De leden van de VVD-fractie zijn ook benieuwd naar de inschattingen van de minister ten aanzien van het Egyptische politieke landschap. Verwacht hij dat de Egyptische interim-regering van plan is om slechts gedurende een korte termijn te regeren? Beschouwt de minister Samir Radwan en Adli Mansour als geloofwaardige leiders van het door het leger aangestelde bestuur? Hoe beoordeelt hij de door de salafisten gesteunde Al-Nourpartij? Hoe ziet hij de toekomstige rol van de Tamarod-beweging?

Antwoord van het kabinet:

De Constitutionele Verklaring van interim-president Mansour geeft ten aanzien van het Egyptische staatsbestel globaal het volgende tijdpad aan: Binnen viereneenhalve maand wordt een referendum gehouden over een geamendeerde grondwet, daarna volgen binnen tweeëneenhalve maand parlementsverkiezingen. Presidentsverkiezingen vinden plaats als het parlement is geïnstalleerd. Het hele proces zou, indien alles zoals gepland verloopt, binnen een jaar kunnen zijn afgerond.

Interim-president Mansour heeft Hazem El-Beblawi aangewezen als interim-premier. Op 16 juli jl. heeft de interim-premier zijn kabinet samengesteld. De Moslimbroederschap (*Freedom and Justice Party*) en El Nour zijn gevraagd ministers te nomineren. De FJP weigerde dit uit principe. El Nour heeft verklaard een volledig technocratische regering te wensen – zonder partijgebonden personen – en wil daarom niet deelnemen. El Nour heeft wel aangegeven de interim-regering te steunen. Het niet-participeren van FJP en El Nour heeft tot gevolg dat er geen inclusief kabinet is. In het licht van de mogelijk negatieve consequenties voor het verdere politieke proces roept het kabinet de verantwoordelijke interim-autoriteiten van Egypte met klem op zich in te zetten voor een inclusief politiek proces, waarbij alle partijen betrokken worden. Daartoe zijn vertrouwenwekkende maatregelen door alle partijen noodzakelijk. Burgerrechten zoals de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vereniging en vergadering dienen volledig gegarandeerd te worden.

In zijn brief verwijst de minister verder naar Eurocommissaris Füle, die verklaard heeft dat slechts 140 miljoen euro van de voor Egypte bestemde EU-fondsen is besteed. Kan de minister nog eens precies

toelichten welk deel van de hulp wel, en welk deel (nog) niet is besteed. De leden van de VVD-fractie zijn voorts benieuwd welke gevolgen de recente omwentelingen hebben voor de uitkering van het resterende deel van de fondsen. Is de uitkering van de resterende hulp geconditioneerd op basis van verdere democratische transitie? Ook horen deze leden graag welke invloed een eventuele Amerikaanse herziening van steun aan Egypte heeft op uitkering van de EU-fondsen. Is de minister, net als deze leden, van mening dat het beëindigen van alle hulp aan Egypte, zoals bepleit door een aantal collega's, onwenselijk is, zeker met het oog op het streven naar een stabiel, democratisch en inclusief Egypte? Is de minister van mening dat de hulp aan Egypte bij kan dragen aan deze uitkomsten?

Antwoord van het kabinet:

Voor wat betreft bestede EU-hulp verwijst het kabinet naar de Kamerbrieven over EU-fondsen voor Egypte d.d. 20 juni 2013 en 20 maart 2013 (21 501-02, nr. 1228). Sinds eind 2012 is de EU-steun aan Egypte aangehouden. Reden is het gebrek aan voortgang in het transitieproces. Het betreft EUR 90 mln. aan toegezegde SPRING-middelen en EUR 110 mln. aan OS-steun vanuit het nabuurschapsinstrument.

Politieke en economische hervormingen blijven nodig alvorens de betreffende EU-fondsen kunnen worden overgemaakt. De recente ontwikkelingen geven aanleiding tot het handhaven van die voorwaarden.

Deelt hij verder de mening dat een stabiel Egypte noodzakelijk is voor een stabiel en veilig Midden-Oosten?

Antwoord van het kabinet:

Een stabiel Egypte draagt bij aan een stabiel en veilig Midden-Oosten. Nederland dringt aan op een gebalanceerd transitieproces met een inclusief politiek proces, deelname van alle partijen, en het zo spoedig mogelijk organiseren van democratische verkiezingen.

De leden van de PvdA-fractie verwelkomen de betrokkenheid van het kabinet en de Europese Unie bij de ontwikkelingen in Egypte. Ook verwelkomen zij de Nederlandse inzet tijdens de voorgaande Raad Buitenlandse Zaken om de Europese steun aan het Egyptische transitieproces kritisch te blijven volgen en aan heldere voorwaarden te verbinden, zoals staat in het verslag van de RBZ d.d. 24 juni 2013. Daarbij tekenen de leden van de PvdA-fractie aan dat de EU contacten met alle betrokken partijen moet blijven onderhouden.

De leden van de PvdA-fractie kijken met grote zorg naar de ingreep van het leger in Egypte. Los van de kritiek op de regering-Morsi en de luide roep van de bevolking om verandering, keuren zij een *de facto* staatsgreep in een democratisch land af. De interventie van het leger betekent een forse tegenslag voor de prille Egyptische democratie. De leden van de PvdA-fractie dringen er bij alle partijen op aan om met elkaar in gesprek te gaan, in het belang van Egypte en als onderdeel van de spoedige terugkeer naar het democratische proces.

De leden van de PvdA-fractie spreken hun zorgen en afkeer uit omtrent de gewelddadige incidenten van de laatste tijd. Met name het excessieve geweld van het leger tegen vreedzame demonstranten op 8 juli jongstleden bij de kazerne in Caïro, waarbij meer dan 50 doden en 400 gewonden vielen, keuren zij met klem af. De leden van de PvdA-fractie vragen de minister bij de EU erop aan te dringen de Egyptische interim-regering met klem te verzoeken om snel een onafhankelijk onderzoek in te stellen naar dit incident en de schuldigen ter verantwoording te roepen. Ook vragen zij er bij de Egyptische interim-regering op aan te dringen het recht om te demonstreren te respecteren voor alle groepen in de samenleving en om te handelen naar internationale standaarden bij de begeleiding van die demonstraties.

Antwoord van het kabinet:

Hoge Vertegenwoordiger Ashton heeft op 14 juli jl. namens de EU de recente gewelddadigheden en excessief gebruik van geweld veroordeeld. De EU heeft nota genomen van het onderzoek dat hiernaar geopend is en heeft er in bovengenoemde verklaring op aan gedrongen dat dit onafhankelijk, grondig en spoedig wordt uitgevoerd. Het kabinet zal erop toezien dat de EU het verloop van het onderzoek nauwgezet volgt en dat de EU Egypte blijft aanspreken op het volledig garanderen van burgerrechten zoals de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vereniging en vergadering.

De leden van de PvdA-fractie zijn tevens bezorgd en ontstemd over de recente berichten uit Egypte dat de arrestatie van zeven leiders van de Moslimbroederschap is bevolen door de openbaar aanklager. Hoe beoordeelt de minister dit bevel van de openbaar aanklager? Is de minister bereid om, net als de Amerikaanse onderminister William Burns en EU Hoge Vertegenwoordiger Ashton in haar verklaring van 14 juli, de interim-regering op te roepen geen arrestaties uit te voeren die politiek gemotiveerd zijn? En wil de minister tijdens de Raad de EU oproepen dat ook te blijven doen?

Antwoord van het kabinet:

In de verklaring die Hoge Vertegenwoordiger Ashton namens de EU op 14 juli jl. uitbracht worden de interim-autoriteiten opgeroepen te verzekeren dat politiek gemotiveerde arrestaties en andere vormen van intimidatie niet voorkomen. Politieke gevangenen dienen te worden vrijgelaten en strafzaken dienen snel en transparant te worden behandeld. Hoge Vertegenwoordiger Ashton heeft tijdens haar bezoek aan Egypte op 17 juli jl. het EU-standpunt hierover kracht bijgezet.

De leden van de PvdA-fractie vragen de minister en de EU zich ten zeerste in te spannen om ervoor te zorgen dat maximale druk wordt uitgeoefend op (vertegenwoordigers van) het Egyptische leger en de interim-regering om de transitie naar het democratische proces zo spoedig en zo zorgvuldig mogelijk ter hand te nemen. Dat betekent dus dat alle politieke betrokkenen, inclusief het Moslimbroederschap, vrij kunnen participeren in democratische processen.

Antwoord van het kabinet:

Zie hierboven.

In de geannoteerde agenda wordt verwezen naar het gewelddadige incident bij de kazerne in Caïro van 8 juli jongstleden, toen meer dan 50 doden en 400 gewonden vielen, maar dit geweld wordt niet veroordeeld, constateren de leden van de SP-fractie. Amnesty International heeft naar aanleiding van eigen onderzoek echter geconcludeerd dat de Egyptische veiligheidsdiensten buitenproportioneel geweld hebben gebruikt tegen aanhangers van de afgezette president Morsi. De leden van de SP-fractie vragen de minister of hij deze conclusie van Amnesty International deelt? Het is goed dat de EU aandringt op een diepgaand en spoedig onderzoek naar deze en andere geweldsincidenten, maar deelt de minister de zorgen van deze leden dat het leger en de politie in Egypte te vaak vrijuit gaan na geweldsincidenten, waarbij zij betrokken zijn? Wat zegt deze straffeloosheid over de positie van de democratische rechtsstaat in Egypte en de rol van de veiligheidsdiensten hierin?

Antwoord van het kabinet:

Zie het antwoord op vragen van de leden van de PvdA-fractie over de geweldsincidenten en het onderzoek hiernaar.

Straffeloosheid binnen de Egyptische veiligheidssector is reeds lange tijd een probleem. Het kabinet heeft de Egyptische autoriteiten veelvuldig hierop aangesproken en het thema meermaals in de Raad Buitenlandse Zaken geadresseerd. Het kabinet hoopt dat de stappen die de Egyptische interim-autoriteiten zetten in het democratische transitieproces in de komende maanden een bijdrage leveren aan het begin van een cultuurverandering in de aanpak van straffeloosheid.

In de geannoteerde agenda schrijft de minister dat hij met betrekking tot Egypte een aantal prioriteiten stelt, waaronder een einde aan het geweld, een snelle terugkeer naar een inclusief democratisch proces, het stoppen van willekeurige arrestaties en politiek gemotiveerde detentie en een onafhankelijk en spoedig onderzoek naar de gewelddadige confrontatie van 8 juli jongstleden en vervolging van de daders. De leden van de SP-fractie kunnen zich goed vinden in de gekozen prioriteiten, maar vragen wat de gevolgen zijn wanneer Egypte hier niet aan voldoet?

Is de minister het met deze leden eens dat bilaterale en EU-hulpprogramma's aan Egypte in ieder geval bevroren dienen te worden, totdat de democratie in het land is hersteld? Wat zouden volgens de minister de voorwaarden voor hulp in deze veranderde Egyptische context moeten zijn en wat is de inschatting in hoeverre nu aan deze voorwaarden wordt voldaan?

Antwoord van het kabinet:

Zie het antwoord op vragen van de leden van de VVD-fractie over EU-hulp aan Egypte.

Bij de bilaterale transitiesteun vanuit het Matra-zuid programma vindt geen overdracht van middelen plaats, maar gaat het om overdracht van kennis in de vorm van enerzijds training van ambtenaren en diplomaten en anderzijds kleinschalige samenwerkingsprojecten tussen Nederlandse en Egyptische overheidsinstellingen. Concrete samenwerkingsprojecten zijn nog niet van start gegaan. Mogelijkheden daartoe zijn wel geïdentificeerd, maar de verdere voorbereidingen zijn in het licht van de recente ontwikkelingen in Egypte voorlopig uitgesteld.

Is de minister verder bereid ervoor te pleiten dat de EU zich achter de oproepen van de Verenigde Staten en Duitsland schaart, dat de afgezette president Morsi moet worden vrijgelaten?

Antwoord van het kabinet:

Zie het antwoord op vragen van de leden van de PvdA-fractie inzake politiek gemotiveerde arrestaties en politieke gevangenen.

Inzake Egypte vragen de leden van de SP-fractie ten slotte waarom de minister de machtsgreep door het leger tot op heden niet een coup dan wel een staatsgreep heeft genoemd?

Antwoord van het kabinet:

Zoals MP Rutte op 5 juli jl. na afloop van de ministerraad verklaarde, heeft het kabinet in een constatering van feiten vastgesteld wat is gebeurd. Deze constateringen vinden hun beslag in de verklaring die Hoge Vertegenwoordiger Ashton op 14 juli jl. namens de EU heeft uitgevaardigd.

Midden-Oosten vredesproces

De leden van de VVD-fractie verwelkomen het initiatief van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Kerry om het vredesproces te hervatten. Het bericht dat heropening van directe onderhandelingen nabij is, is wat hen betreft reden tot optimisme. Het recente nieuws dat de Israëliische premier Netanyahu de Palestijnse president Abbas heeft gebeld om zijn wens tot heropening van de onderhandelingen uit te spreken, zien zij bovendien als een positief signaal dat hun optimisme verder versterkt. Deelt de minister deze opvatting? Deelt de minister voorts de opvatting dat juist Nederland, vanwege de bijzondere positie bij beide partijen, met het oog op een toekomstig vredesakkoord een plicht tot optimisme heeft? De leden van de VVD-fractie beschouwen het initiatief, net als de minister, als een unieke gelegenheid, die niet mag worden verspeeld. De Amerikaanse minister Kerry verdient dan ook aanmoediging vanuit Europa. De leden van de VVD-fractie zijn blij te lezen in de geannoteerde agenda dat de minister deze mening deelt.

Antwoord van het kabinet:

Het initiatief van *Secretary* Kerry, het telefoongesprek tussen premier Netanyahu en president Abbas en de brede internationale steun voor hervatting van directe onderhandelingen zijn redenen voor gematigd optimisme. Er blijven niettemin aanzienlijke obstakels bestaan die de

internationale gemeenschap moet helpen overwinnen – waaronder het gebrek aan wederzijds vertrouwen. De EU heeft daarbij een belangrijke rol te spelen en het kabinet blijft zich daarom inzetten voor actieve EU-steun voor het wetslagen van het Kerry-initiatief en het verwelkomen van de vorderingen. Daarbij gaat het om politieke steun voor het aangaan van onderhandelingen alsook om het opbouwen van vertrouwen in het kunnen bereiken van een vredesakkoord. Het kabinet dringt ook bilateraal bij partijen aan op het meewerken met *Secretary Kerry*.

De minister geeft aan dat Nederland van mening is dat de EU ‘incentives’ zou moeten bieden, die het vertrouwen van partijen in een succesvolle uitkomst van de onderhandelingen vergroten. Kan hij toelichten welke prikkels vanuit de EU volgens hem een succesvolle uitkomst van de onderhandelingen kunnen vergroten?

Antwoord van het kabinet:

De ‘incentives’ die de EU zou kunnen bieden liggen bijvoorbeeld op het vlak van gezamenlijke economische ontwikkeling (in samenwerking met Kwartet-vertegenwoordiger Blair) en het verbeteren van de veiligheidssituatie. Het is nog te vroeg om te spreken over de exacte invulling hiervan. Eerst zal er meer duidelijkheid moeten komen over de plannen die *Secretary Kerry* momenteel ontwikkelt in overleg met premier Netanyahu en president Abbas.

Daarnaast zijn de leden van de VVD-fractie tevreden met de Nederlandse bijdragen aan EUPOL COPPS en EUBAM Rafah. Deze missies kunnen een waardevolle bijdrage leveren aan de opbouw van een Palestijnse staat en het bevorderen van veiligheid in de regio.

Tot slot is het de leden van de VVD-fractie opgevallen dat de minister – zoals verwoord in de geannoteerde agenda - de plaatsing van Hezbollah op de EU-terrorisielijst pas wil bepleiten indien dit aan de orde komt. Deze leden zijn van mening dat de plaatsing actief zou moeten worden bepleit door Nederland. Is de minister bereid zich hiervoor in te zetten?

Antwoord van het kabinet:

Het kabinet beschouwt Hezbollah sinds 2004 als een terroristische organisatie. Dat standpunt is sindsdien consistent uitgedragen richting EU-partners. In die lijn heeft het kabinet zich in de afgelopen periode met een aantal gelijkgestemde landen, waaronder het VK, ingezet om binnen de EU tot consensus te komen. Het doet dit momenteel ook in de aanloop naar de komende Raad.

De leden van de PvdA-fractie verwelkomen de Nederlandse steun voor de inspanningen van de VS in het Midden-Oosten proces. Een hoopgevend resultaat is dat de Israëlische premier Benjamin Netanyahu afgelopen zondag de Palestijnse president Mahmoud Abbas heeft opgebeld en daarbij de hoop uitgesproken dat de vredesbesprekingen, die drie jaar geleden vastliepen, worden hervat. De leden van de PvdA-fractie vragen de minister en de EU om dit te verwelkomen.

Antwoord van het kabinet:

Zie het antwoord op de vragen van de leden van de VVD-fractie hierboven.

Tegelijkertijd blijven de leden van de PvdA-fractie het vredesproces kritisch volgen en kijken zij zowel naar de opstellingen van de Palestijnen als Israël. In dit kader vragen de leden van de PvdA-fractie de minister om een reactie op de berichtgeving (o.a. op de website van de BBC op 12 juli) omtrent de mogelijke illegale arrestatie van een vijfjarig Palestijns jongetje door het Israëlisch leger vanwege het gooien van stenen. Zij vragen de minister of deze berichtgeving klopt en zo ja of hij dit tijdens de Raad aan de orde zal stellen en om een reactie van de EU zal vragen? Het is zeker niet de eerste keer dat de rechten van kinderen geschonden worden (zie VN-rapporten) door Israel. De leden van de PvdA-fractie spreken hier hun grote zorg en afkeuring over uit en vragen de regering en de EU hetzelfde te doen.

Antwoord van het kabinet:

De berichten over de gevangenneming op 9 juli jl. in Hebron van een vijfjarig Palestijns jongetje en zijn vader zijn correct. Inmiddels is het jongetje met zijn vader overgedragen aan de Palestijnse autoriteit. Het kabinet keurt dit incident ten stelligste af en verwelkomt het onderzoek dat het Israëlische leger hiernaar instelt. In juni heb ik de zorgen van het kabinet over de behandeling van minderjarige Palestijnse kinderen in Israëlische detentie aan de orde gesteld tijdens mijn ontmoeting met de Israëlische minister van Justitie. Ik heb een dringend oproep gedaan om de detentie-omstandigheden van Palestijnse minderjarigen te verbeteren. De dialoog hierover met Israël, zowel bilateraal als in EU verband, zal worden voortgezet.

Afrika

De leden van de VVD-fractie constateren dat de VN-missie onder leiding van Bert Koenders in Mali en de mogelijke Nederlandse betrokkenheid al enige tijd onduidelijkheid oplevert. Hoewel de VN-vredesmacht MINUSMA nog maar net is geïnstalleerd, zijn deze leden toch benieuwd of de minister de Kamer al kan informeren over de stand van zaken. Heeft de minister contact met Bert Koenders? Hoe verloopt de operatie? Wat verwacht het leiderschap van de missie met betrekking tot de verkiezingen van 28 juli? Ook horen deze leden graag of er vanuit de VN al een aanvraag voor Nederlandse ondersteuning is binnengekomen en of de minister tot nieuwe inzichten is gekomen met betrekking tot de wenselijkheid van Nederlandse deelname.

Antwoord van het kabinet:

De uitrol van de geïntegreerde VN-missie in Mali 'MINUSMA' is door het brede mandaat van de missie en de complexe situatie in Mali op het gebied van politiek, veiligheid, klimaat en geografie een grote uitdaging. De VN gaat gefaseerd te werk en heeft zich ten doel gesteld om eind 2013 volledig operationeel te zijn. Momenteel wordt gewerkt aan het opbouwen van de infrastructuur en het vullen van de benodigde capaciteiten op militair, politie- en civiel terrein. De contacten tussen Nederland en de VN, ook op het niveau van de leiding van de missie, zijn goed.

MINUSMA speelt een belangrijke rol bij het vreedzame verloop van de verkiezingen. Dit geldt in het bijzonder in en rondom de noordelijke stad Kidal. Daar wordt het akkoord van Ouagadougou van 18 juni jl. tussen de Malinese regering en de verzetsbeweging MNLA ten uitvoer gebracht: het Malinese leger en bestuurders keren terug en gewapende strijders worden ingekwartierd. Om een terugkeer naar de constitutionele orde te helpen bereiken houdt de internationale gemeenschap, zoals via de vergadering van de *Groupe de Suivi* in Bamako op 1 juli jl., druk op het politieke proces om de verkiezingen op 28 juli a.s. doorgang te laten vinden. Uitstel, zoals door bepaalde Malinese politieke partijen wordt bepleit, betekent ook uitstel van de start van definitieve vredesbesprekingen tussen een wettelijk gekozen regering en de diverse partijen in het noorden van het land. Daarnaast zou de noodzakelijk geachte staatshervorming dan vertraging oplopen.

De VN heeft een generiek verzoek tot militaire deelname aan MINUSMA aan alle lidstaten gedaan. Ook Nederland heeft dit verzoek ontvangen. Zoals per brief aan uw Kamer gemeld op 2 juli jl. onderzoekt de regering op dit moment de wenselijkheid en mogelijkheid van een geïntegreerde Nederlandse bijdrage aan MINUSMA. Zoals gebruikelijk zal het kabinet uw Kamer nader informeren zodra het onderzoek daartoe aanleiding geeft.

Grote Meren regio en DRC

De leden van de PvdA-fractie hebben al meermaals het overeenkomen van het raamwerk voor vrede, veiligheid en samenwerking verwelkomd. Het komt nu aan op de uitvoering. Daarbij steunen zij de inzet van de minister om alle partijen op hun verantwoordelijkheden aan te spreken, waarbij in het

bijzonder de Congolese verantwoordelijkheid wordt benadrukt om de juiste bestuurlijke hervormingen, vooral in de veiligheidssector, door te voeren.

Waakzaamheid voor nieuwe escalatie van het conflict in Oost-Congo blijkt onverminderd nodig, gegeven de recente berichten dat duizenden mensen Congo zijn ontvlucht naar Uganda vanwege gevechten tussen het regeringsleger en van oorsprong Ugandese rebellen bij de stad Kamango en met M23 nabij Goma. De leden van de PvdA-fractie vragen de minister deze boodschap ook tijdens de Raad ter tafel te brengen. Zij vragen de minister ook wat de laatste stand van zaken is omtrent Rwanda's betrokkenheid bij M23? De conclusie van de VN dat de actieve betrokkenheid van Rwanda bij rebellengroeperingen in Congo lijkt te zijn afgenomen, is positief. Wel is het zorgelijk dat de VN aangeeft dat Rwanda de rekrutering van rebellen op haar grondgebied niet actief bestrijdt. Ziet de minister dit als een schending van het raamwerk, waarin is afgesproken niet met interne aangelegenheden van Congo te interfereren? De leden van de PvdA-fractie roepen de minister op om ervoor te pleiten dat de EU bij Rwanda aandringt op het bestrijden van rekrutering en vragen de minister dit ook via het bilaterale kanaal aan de orde te stellen bij de Rwandese overheid.

Antwoord van het kabinet:

Wat betreft de vermeende betrokkenheid van Rwanda bij rebellengroepen in het oosten van de DRC moet het definitieve rapport van de VN Group of Experts worden afgewacht.

In het door de EU gepresenteerde strategisch raamwerk voor de Grote Meren is neergelegd dat alle partijen in de regio op hun verantwoordelijkheden worden aangesproken. Daarbij moet er op worden toegezien dat andere landen zich niet mengen in de interne aangelegenheden van de buurlanden en geen steun verlenen aan gewapende groepen in het oosten van de DRC.

Het kabinet zal aandacht vragen voor het gevaar van een nieuwe escalatie van het conflict in het oosten van de DRC en tevens benadrukken dat alle partijen op hun verantwoordelijkheden moeten worden aangesproken die voortvloeien uit ondertekening van het *Peace, Security and Cooperation Framework* van 24 februari jl. Bij gelegenheid zal het kabinet ook in de bilaterale contacten met de landen in de regio deze boodschap overbrengen.

Verder vragen de leden van de PvdA-fractie hoe de gezamenlijke mededeling van de Commissie en EDEO over een strategisch raamwerk voor de Grote Meren zich verhoudt tot het Nederlandse regionale programma en beleid met betrekking tot deze regio. Op welke punten overlapt het beleid, vullen ze elkaar aan en verschilt het beleid? Heeft Nederland actief input geleverd voor de mededeling en, zo ja op welke punten? Wordt er in de praktijk gekeken hoe het Nederlandse regionale programma en het Europese raamwerk elkaar kunnen versterken?

Antwoord van het kabinet:

De gezamenlijke Mededeling van de Commissie en EDEO over een strategisch raamwerk voor de Grote Meren bevat een alomvattende benadering voor de Grote Meren-regio, die hierna verder zal worden uitgewerkt in nauwe samenspraak met andere organisaties en actoren, waaronder Nederland. Het kabinet zal daarbij streven naar complementariteit van de EU-activiteiten in de Grote Meren-regio en het Nederlandse regionale programma aldaar. De Mededeling bouwt voort op het staande beleid.

Het kabinet heeft nadruk gelegd op een gebalanceerde benadering van de verschillende actoren, met aan de ene kant de DRC en aan de andere kant Rwanda en de andere landen; het belang van een balans tussen regionaal ownership en internationale inmenging; het belang van het vinden van een politieke oplossing; en een realistische benadering van de mogelijkheden voor de EU om de regio op SSR-terrein te steunen.

De leden van de PvdA-fractie hebben ook enkele vragen over de nieuwe Special Intervention Brigade onder MONUSCO die naar verwachting in september operationeel zal zijn. Deze brigade heeft een offensief mandaat om gewapende groepen in Oost-Congo aan te pakken. De leden van de PvdA-fractie vinden de brigade een waardevolle toevoeging aan MONUSCO's slagkracht en mandaat. Maar zij

hebben ook enkele vragen. In een artikel van de BBC wordt de komst van deze brigade aangevoerd als aanleiding van de recente gevechten rond Goma. Daarmee zouden de rebellen willen voorkomen dat de brigade op volle sterkte kan komen. Deelt de minister deze opvatting? Bestaat het risico dat, vanwege de aanwezigheid van de brigade, het Congolese regeringsleger wegloopt van zijn verantwoordelijkheid om de veiligheid te waarborgen en deze overlaat aan MONUSCO? Ook kunnen acties van de brigade vergeldingsacties door rebellen tegen burgers ontlokken. Is dit een reëel risico en gaat MONUSCO hier op de juiste wijze mee om, bijvoorbeeld door ook na acties van de brigade voldoende aanwezig te blijven?

Antwoord van het kabinet:

De werkelijke motieven achter de acties van M23 rondom Goma zijn onbekend. Wel lijkt de timing van de acties samen te vallen met de komst van de Interventiebrigade.

Vooralsnog heeft MONUSCO in het bijzonder een ondersteunende rol gespeeld en heeft het Congolese leger zelf aan het front gevochten, waaronder tijdens de recente gevechten rond Goma. Enkele contingents van de Interventiebrigade hebben hierbij een ondersteunende rol gespeeld. De Congolese autoriteiten zijn voornemens een eigen *Rapid Reaction Force* op te zetten die uiteindelijk de MONUSCO-troepen zal moeten vervangen.

MONUSCO hanteert een geïntegreerde strategie die ook in Afghanistan is aangewend: “*shape-clear-hold-build*”. Zodra een bepaald gebied onder controle is, wordt het gebied gestabiliseerd en waar mogelijk begonnen met activiteiten die de stabiliteit kunnen versterken. Nederland draagt via de VN en (Nederlandse) NGO's bij aan verschillende stabilisatieprojecten.

Verder heeft Guatemala, dat 150 manschappen levert aan MONUSCO, zorgen geuit, omdat de betrokkenheid van de VN in het afdwingen van vrede (in plaats van alleen bescherming van de burgerbevolking) de neutraliteit en onpartijdigheid van de vredesmacht kan aantasten. Ook zijn er zorgen over de commandostructuur, aangezien het hoofd van de interventiebrigade tevens leiding geeft aan de vredesmacht. De leden van de PvdA-fractie vragen de minister hoe hij naar deze berichten kijkt en hoe hij deze beoordeelt. Zij vragen hem of hij de zorgen wat betreft de genoemde risico's deelt en, zo ja, of hij bereid is die aan te kaarten in de Raad.

Antwoord van het kabinet:

De nieuwe MONUSCO Force Commander heeft aangegeven dat er in zijn ogen slechts één MONUSCO is, met één mandaat. In VN-Veilighedsraadresolutie 2098 is vastgelegd dat de Interventiebrigade enkel een aparte rol heeft binnen het algemene mandaat van MONUSCO. Alle 20.000 MONUSCO-manschappen zullen worden ingezet om de burgerbevolking in het oosten van de DRC te beschermen.

Het meer robuuste mandaat dat door VN-Veilighedsraadresolutie 2098 is toegekend aan de Interventiebrigade is nodig om een eventuele doorbraak richting vrede te kunnen forceren in het conflict in het oosten van DRC en daarbij blijvende stabiliteit te creëren.

Somalië

De leden van de PvdA-fractie vragen de aandacht van de minister voor berichtgeving dat de Somalische rebellenbeweging Al-Shabaab, ondanks een exportverbod van de VN-Veilighedsraad, veel geld verdient aan de illegale export van houtskool. Dat staat in een rapport van de waarnemersmissie van de Verenigde Naties. Volgens het rapport is de export mogelijk, doordat Keniaanse militairen van de vredesmacht een oogje toeknijpen. Hoe beoordeelt de minister dit bericht? Is hij bereid dit aan te kaarten binnen de Raad en ervoor te pleiten dat de EU Kenia en de VN aanspreekt op mogelijk wangedrag van de Keniaanse blauwhelmen?

Antwoord van het kabinet:

In februari 2012 heeft de VN-Veiligheidsraad de export van houtskool uit Somalië verboden, onder meer om te voorkomen dat milities als Al-Shabaab hun activiteiten uit de inkomsten van houtskoolexport kunnen financieren. Het is juist dat er berichten zijn, onder meer in het rapport van VN-monitoringsgroep Somalië van 19 juni jl., dat de Keniaanse strijdkrachten desondanks betrokken zijn geweest bij een herstart van deze export. Deze berichten worden door de Keniaanse strijdkrachten ontkend, dan wel gekenschetst als onvoldoende gegrond. Bespreking van de conclusies van dit rapport binnen de Raad is pas zinvol nadat het via de geëigende VN-kanalen is behandeld.

Ook maken de leden van de PvdA-fractie zich zorgen over de uitspraak in de geannoteerde agenda dat Keniaanse troepen 'niet vrij [lijken] van inmenging in de clanstrijd' in Somalië. Gaat de EU dit bij Kenia aankaarten? En zou het een goed idee zijn, ook vanwege de mogelijke betrokkenheid van Keniaanse blauwhelmen bij de illegale export van houtskool door Al-Shabaab, om de positieve en negatieve bijdragen van Kenia in Somalië in kaart te brengen als EU of VN?

Antwoord van het kabinet:

De EU spreekt Kenia, en andere buurlanden, regelmatig aan op hun verantwoordelijkheid een constructieve rol te spelen in Somalië. Het kabinet bepleit dat de EU het belang van deze constructieve rol in haar contacten met de buurlanden blijft benadrukken.

De EU Speciaal Vertegenwoordiger voor de Hoorn van Afrika, Rondos, zet zich in om de regio te betrekken bij het verbeteren van de veiligheidssituatie in Somalië. De EU en de VN volgen de veiligheidssituatie en de rol van verschillende spelers in Somalië nauwgezet. Hierover vindt regelmatig overleg plaats tussen de Afrikaanse Unie, EU en VN, waarbij ook de rol van AMISOM (waar Keniaanse troepen aan deelnemen) aan de orde komt.

Met betrekking tot de omvangrijke internationale, militaire inspanningen in Somalië om onder meer de rechtsstaat op te bouwen, hebben de leden van de SP-fractie al eerder zorgen geuit over activiteiten van de Verenigde Staten, die dit kunnen ondermijnen. Hier wordt bedoeld op onder meer drone-aanvallen en acties door 'special forces'-eenheden. De minister heeft aangegeven met deze inzet in Somalië niet bekend te zijn. Met het oog daarop vragen de leden van de SP-fractie of de minister kennis heeft van de documentatie van The Bureau of Investigative Journalism over deze Amerikaanse acties? Deze Britse NGO geeft op haar website een gedetailleerd overzicht van de beschikbare informatie over dit Amerikaanse optreden in Somalië. Ten minste tien geheime militaire acties hebben de afgelopen jaren reeds plaatsgevonden, aldus de NGO. Ook vragen de leden van de SP-fractie of de minister bekend is met de uitspraak van de Amerikaanse president Obama van juni vorig jaar dat het Amerikaanse leger in Somalië een aantal keren directe actie heeft ondernomen tegen onder meer Al-Shabaab? Erkent de minister nu wel dat dergelijke acties plaatsvinden en is de minister het met de leden van de SP-fractie eens dat dergelijke acties strijdig kunnen zijn met sommige doelen van de internationale gemeenschap in Somalië, zoals het opbouwen van de rechtsstaat?

Antwoord van het kabinet:

Het kabinet kent de berichten die in openbare bronnen beschikbaar zijn over de inzet van 'drones' en special forces-eenheden in Somalië door de Verenigde Staten. Het kabinet heeft geen informatie op basis waarvan deze berichten kunnen worden geverifieerd. Het kabinet is bekend met de uitspraak van president Obama, die in algemene zin aangaf dat het Amerikaanse leger betrokken is geweest bij gerichte acties tegen Al-Shabaab, waarbij hij overigens geen mededelingen deed over de aard van deze acties. In meer algemene zin is het kabinet van mening dat de inzet van drones en acties van special forces-eenheden binnen de kaders van het internationaal recht dienen plaats te vinden.

Ten aanzien van de inzet van drones heeft de regering in antwoord op recente vragen van uw Kamer aangegeven hierover in algemene zin in gesprek te zijn met de VS. In de kabinetsreactie op het eerder deze week ontvangen advies inzake bewapende drones van de Commissie van advies inzake volkenrechtelijke vraagstukken (CAVV) zal hier nader op in worden gegaan. Het

is in elk geval van groot belang dat de inzet van bewapende drones in overeenstemming is met het internationaal recht, waaronder het humanitair oorlogsrecht en de mensenrechten.

EU-mensenrechtenbeleid

De leden van de PvdA-fractie delen de opvatting dat de nadruk zal moeten liggen op de implementatie van de Europese mensenrechtenstrategie. Zij vragen de minister hoe het recent naar de Kamer gestuurde Nederlandse mensenrechtenbeleid zich verhoudt tot het Europese beleid op dit terrein. Waar liggen de verschillen, waar overlappen de twee en waar vullen ze elkaar aan?

Antwoord van het kabinet:

De Europese mensenrechtenstrategie en het Nederlandse mensenrechtenbeleid versterken elkaar en vullen elkaar aan. In het Europees Strategisch Raamwerk en Actieplan voor Mensenrechten en Democratie zijn concrete doelstellingen vastgelegd, waarvan de implementatie een gedeelde verantwoordelijkheid is van de EU en de lidstaten. Zo dienen zowel de EU als de lidstaten mensenrechten in hun contacten met derde landen aan de orde te stellen. De Europese strategie bevat onder meer doelstellingen op het terrein van LHBT-rechten, mensenrechtenverdedigers, vrouwenrechten, kinderrechten, mensenrechten en het bedrijfsleven, doodstraf, vrijheid van godsdienst en levensovertuiging en vrijheid van meningsuiting off- en online.

Daarnaast bevat de strategie een aantal doelstellingen die zich meer specifiek op de EU richten, zoals het vervlechten van mensenrechten in het bredere externe EU-beleid. Het kabinet zal de Nederlandse mensenrechtenprioriteiten in de EU actief onder de aandacht blijven brengen, zodat de EU en de lidstaten daaraan voldoende aandacht blijven geven, in het bijzonder vanuit Brussel en via EU-delegaties in derde landen. Vooral voor onderwerpen die binnen de EU nog niet overal vanzelfsprekend zijn, zoals LHBT of Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR), zal Nederland een sterk pleidooi blijven houden.

De leden van de PvdA-fractie roepen de minister op om tijdens de Raad in het bijzonder aandacht te vragen voor LHBT-rechten. Zij maken zich zorgen over ontwikkelingen op dit terrein in zowel EU-lidstaten als in landen aangrenzend aan de EU (Oostelijk Partnerschap). Zo staan de homorechten in o.a. Litouwen, Macedonië en Rusland onder druk, zoals ook blijkt uit (de beantwoording van) de vragen van de leden Servaes en Yücel (beiden PvdA) hierover. De leden van de PvdA-fractie vragen de minister om hier ook tijdens de aankomende Raad aandacht voor te vragen en de EU op te roepen om in lijn met haar eigen mensenrechtenbeleid en richtsnoeren voor LHBT de betreffende landen op te roepen deze rechten te respecteren en te beschermen.

Antwoord van het kabinet:

Het kabinet deelt de zorgen over de ontwikkelingen op het terrein van LHBT-rechten. Gebrek aan respect voor mensenrechten binnen de EU tast de internationale geloofwaardigheid van de EU op dit terrein aan. Het kabinet benadrukt bij elke gelegenheid het belang dat de EU en haar lidstaten in lijn met het eigen mensenrechtenbeleid en de richtsnoeren voor LHBT handelen. HV Ashton heeft op 17 juli jl. op Nederlands initiatief een verklaring uitgegeven waarin afschuw wordt uitgesproken over de gruwelijke moord op Eric Lembembe en de regering van Kameroen wordt opgeroepen om de daders op te sporen en te vervolgen.

Iran

De leden van de VVD-fractie wijzen erop dat in Iran de doodstraf nog altijd op grote schaal wordt toegepast. De recente presidentsverkiezingen lijken geen breuk met die praktijk te hebben opgeleverd. Deze leden vragen of de minister van mening is dat de EU-dialoog met Iran achter de schermen, ook met het oog op de nieuwe president, iets op kan leveren? Zijn er aanwijzingen dat druk vanuit Hoge Vertegenwoordiger Ashton iets heeft opgeleverd op het vlak van de Iraanse mensenrechtensituatie?

Antwoord van het kabinet:

Naar schatting zijn sinds begin 2013 in Iran 181 doodvonnis ten uitvoer gebracht. Daarmee lijkt geen significante daling ten opzichte van afgelopen jaren te hebben plaatsgevonden. Het is te vroeg om te concluderen dat de verkiezing van Rohani tot president daarop geen invloed zal hebben: hij zal pas op 4 augustus a.s. worden geïnaugureerd.

Tot 2005 hebben de EU en Iran vier rondes van een mensenrechtendialoog gehouden. In 2005 heeft Iran ervoor gekozen deze dialoog op te schorten. De EU heeft herhaaldelijk aangegeven bereid te zijn een betekenisvolle dialoog op het gebied van mensenrechten met de Iraanse autoriteiten te willen hervatten. Iran heeft hier vooralsnog niet op gereageerd.

De EU is zeer actief in het agenderen van de mensenrechtensituatie in Iran. Hoge Vertegenwoordiger Ashton heeft de afgelopen jaren enkele tientallen verklaringen uitgebracht t.a.v. concrete mensenrechtzaken en structurele mensenrechtenschendingen. In deze verklaringen worden de autoriteiten opgeroepen zich te houden aan internationale verdragen die Iran vrijwillig heeft getekend en geratificeerd. In Iran werken de daar aanwezige ambassades van EU-lidstaten samen om de Iraanse autoriteiten zo effectief mogelijk te benaderen. Het is lastig te beoordelen wat het verband is (geweest) tussen druk vanuit de EU ten aanzien van bepaalde zaken en voortgang die in deze zaken is bereikt. Het kabinet zal zich ook de komende tijd binnen de EU en bilateraal nadrukkelijk blijven inzetten om Iran tot een beleidswijziging te bewegen.

Myanmar

Sinds de tussentijdse verkiezingen van 1 april 2012 maakt Myanmar een politieke transitie door, waarvan de leden van de VVD-fractie hopen dat die leidt tot de nodige hervormingen en nieuwe verkiezingen in 2015. In april 2013 besloot de EU om de sancties tegen Myanmar op te heffen, met uitzondering van het embargo op wapens en andere goederen die gebruikt kunnen worden voor interne repressie. Kan de minister de Kamer informeren over de voortgang van de hervormingen in Myanmar? Verwacht de minister een de-escalatie van het geweld tussen boeddhisten en moslims? Verder zijn de leden van de VVD-fractie ook bezorgd over het bericht, afkomstig van secretaris-generaal van de Verenigde Naties Ban Ki-Moon, dat kindsoldaten nog altijd deel uitmaken van de strijdkrachten in Myanmar. Verwacht de minister dat Myanmar deze praktijk op korte termijn zal beëindigen? Deelt de minister de mening van de leden van de VVD-fractie dat, indien dit niet het geval is, de EU druk uit moet oefenen om dit te bespoedigen?

Antwoord van het kabinet:

De regering van Birma/Myanmar lijkt serieus werk te maken van hervormingen. Zowel op politiek als economisch terrein worden duidelijke stappen in de goede richting gezet. Op sommige terreinen is de vooruitgang groter dan twee jaar geleden voor mogelijk werd gehouden. Voorbeelden van politieke hervormingen zijn de aangekondigde vrijlating van alle politieke gevangenen en de actieve rol van het nationale parlement in het publieke debat. Ook op economisch terrein vinden belangrijke hervormingen plaats, waarbij wet- en regelgeving wordt aangepast om handel, investeringen en ontwikkeling te faciliteren. Tegelijkertijd wordt aangetekend dat deze nieuwe koers pril is en hervormingen over de volle breedte van het politieke en economische spectrum tijd kosten. Nieuwe economische wetgeving moet ook in de praktijk worden gebracht.

De afgelopen tijd is goede vooruitgang geboekt op het terrein van beëindiging van gewapend conflict tussen overheid en etnische groeperingen, maar er moet nog veel werk verzet worden om te komen tot alomvattende akkoorden voor duurzame vrede en de ontwikkeling van het gehele land. De regering van Birma/Myanmar zal daarnaast de verantwoordelijken voor interetnisch en interreligieus geweld, en diegenen die daartoe oproepen, moeten vervolgen.

De EU blijft betrokken bij de ontwikkelingen in Birma/Myanmar en steunt het land bij de verdere transitie in aanloop naar de verkiezingen in 2015, waaronder bij het verbeteren van de veiligheidssituatie en het bewerkstelligen van duurzame vrede, alsmede bij verdere democratisering en de sociaaleconomische ontwikkeling van Birma/Myanmar. Ook het adresseren van de nog bestaande zorgen maakt deel uit van het EU-beleid richting Birma/Myanmar. Conform het verzoek van de Raad uit zijn conclusies van april jl. heeft HV Ashton het EU-beleid inzake Birma/Myanmar zoals hiervoor beschreven vastgelegd in een zgn. 'Comprehensive Framework'.

De strijdkrachten van Birma/Myanmar lijken serieus werk te maken van het uitbannen van kindsoldaten. Het rapport van de SGVN over Kinderen en Gewapend Conflict in Myanmar van 1 mei jl. signaleert een gestage afname van het aantal gerekruteerde kindsoldaten sinds 2009. Desalniettemin blijft het van belang dat zowel de strijdkrachten als gewapende groeperingen de aanbevelingen van het SGVN-rapport verder ter hand nemen om tot volledige uitbanning van de inzet van kindsoldaten te komen. Ook dit blijft onderwerp van de dialoog tussen de EU en Birma/Myanmar.

Oostelijk Partnerschap

In het verslag van de RBZ d.d. 24 juni schrijft de minister dat de 'ondertekening van het associatieakkoord en de DCFTA met Oekraïne afhangt van de vervulling van de gestelde voorwaarden op het gebied van versterking van de rechtstaat, in het bijzonder het in lijn brengen van verkiezingsregelgeving en -organisatie met internationale standaarden, de aanpak van selectieve rechtspraak en het doorvoeren van justitiële hervormingen'. De leden van de PvdA-fractie onderschrijven dit, maar vragen de minister hier duidelijker te zijn. Welke stappen zijn wel acceptabel voor de EU en moet Oekraïne minimaal nemen en welke stappen zijn onacceptabel en zullen de EU doen besluiten niet te ondertekenen? En welk tijdpad is er aan het nemen van deze stappen verbonden? Voor welke concrete minimale stappen heeft Nederland in de Raad en elders gepleit en is de minister bereid forse en concrete stappen voorwaarts als keiharde voorwaarde te stellen aan Oekraïne?

Antwoord van het kabinet:

Oekraïne zal in de komende maanden op drie punten vastbesloten actie en tastbare resultaten moeten laten zien om ondertekening van het Associatie Akkoord en de *Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA)* op de Top voor het Oostelijk Partnerschap van 28 en 29 november a.s. in Vilnius, mogelijk te maken. Deze drie voorwaarden – het in lijn brengen van verkiezingsregelgeving en -organisatie met internationale standaarden, de aanpak van selectieve rechtspraak en het doorvoeren van hervormingen – zijn vastgelegd in Raadsconclusies van 10 december 2012. Hierin zijn ook concrete benchmarks genoemd waarop Oekraïne voortgang zal moeten laten zien, waaronder de implementatie van de aanbevelingen uit het OVSE-ODIHR rapport van 3 januari jl. m.b.t. verkiezingsregelgeving en -organisatie, effectieve implementatie van nieuw aangenomen wetgeving t.a.v. de justitiële sector, het nemen van anti-corruptie maatregelen en doorvoering van hervormingen in het beheer van de overheidsfinanciën en verbetering van het investeringsklimaat.

In aanloop naar de Top voor het Oostelijk Partnerschap blijft de EU druk op Oekraïne uitoefenen om voortgang te boeken. Ook tijdens het gezamenlijke bezoek aan Oekraïne op 25 april jl. met mijn Poolse, Litouwse en Deense collega's heb ik deze boodschap duidelijk overgebracht.

Uiterlijk in november a.s. zal de Raad de voortgang die Oekraïne op de gestelde voorwaarden heeft laten zien beoordelen en een besluit nemen over ondertekening van het Associatie Akkoord en de DCFTA tijdens de Top voor het Oostelijk Partnerschap. Uw Kamer zal voorafgaand aan dit besluit per brief worden geïnformeerd over de positie van het kabinet en de bredere inzet van het kabinet voor de OP-Top in Vilnius.